

lista baina koherentea, anitza, ederra eta inteligentea, dibertitua... munduko edozein eszenariotara eramateko modukoa.

RITXI LIZARTZA

REKALDEN EGINGO DUGU HITZORDUA GGG-RA JOATEKO?

Gure museo berriak zabaldu ditu dagoeneko bere ateak. Irakurri dugunez, benetan merezi du Euskaldunako hilobi berrietua bisitatzea. Ikusgarria, ederra, goi-mailakoa, garrantzitsua... Oraindik ere baloratzeko gai ez garen prestigioa ekarriko dio Euskal Herriari nazioartean.

Komukabideek sekulako saioa egin dute museoa denona izan dadin, euskaldun guztiona, Estatuko pertsona guztiona, ez bakarrik bizkaitarra. Konturatzerako ordea, bisitari japoniarrak, katalanak... Denak aurreratu zaizkigu. Lehenengo hilabetean 100.000 joan dira eta gu, hasierako inaugurazio-erakusketara joan gaitezen hainbeste saiatu badira ere (ez daki gu ondo zein arrazoirengatik), oraindik hurbildu ere ez!

Baina bai, geu ere joango gara GGra. Sinesten baitugu ikusgarria, ederra, goi-mailakoa eta garrantzitsua dela. Ez bai-kaude etorkizunaren aurka. Ateak zabaldu behar baitzaizkio kanpotik datorren kulturari. Eta ziur baitakigu gozatu egingo dugula.

Baina sirenaren kantuak bailiran, beste jardunak entzun eta erakarri egiten gaituzte.

Gasteizko Arte Garaikideko Museoaren proiektua bultzatzen ari dira, baina ez dute lortu konpromezurik Eusko Jaurlaritzaren aldetik. Donostiako San Telmo Museoaren izenean, Donostiako alkateak berak eskatzen ditu laguntzak. Baionako Erakustokia... Ah, barkatu, badakigu arrazoi administratiboak direla eta, Baiona ez dagokiola Eusko Jaurlaritzari (gainera, aspaldi honetan itxita egon da, baina era berean orain urte batzuk hasi zi-

ren berritze-lanak; beraz, honetan ere arazorik ez) nahiz eta bertan bildurik egon euskal kulturaren altxor aberatsena. Eta egoera horretan daude beste hamaika museo. Are gehiago, museo askok, laguntza jasotzeko, GGGren osagarri izan beharko dute.

Baina ez gara Ulises, eta sirenen kantuak gu liluratu beharrean, GGG Museoak sorturiko ametsetik esnatu egiten gaitu. Eta GGG eraikitzeke erabakiaz hausnarketa egiten dugu, ez baitakigu eraikia izan den herri bati prestigioa eman eta erakargarria izateko —turismoa helburu; beraz, beste sail batek ordaindu beharko luke bere aurrekontua eta urteroko mantenuaren zuloa— edota arrazoia gure herrian kultura bultzatzea den; Kulturak Sailak, baina batez ere euskal kultura bultzatzea urtero larrutik ordaindu behar duena ikusita, badirudi sekulako bultzada eman behar diola.

Kultura bultzatzea arrazoi izaki, lehenik eta behin egungo museoen egoeraz kezkatu behar zuen Jaurlaritzak. Museo horien egoera oso larria da: laguntza eskasak jasotzen dituzte (badakigu Jaurlaritzak ez dela errudun bakarra), utzikeria sumatzen da erakundeen jarduera askotan eta museoen beren egungo egoeran, ez dago koordinaziorik herrialdeetako egungo museoen artean, inbertsio-politika bateraturik ere ez museo-sarea ezagutzera emateko (seguruenik inkesta bat eginez gero, gehien ezagutzen dugun museoa GGG bera da, eta ez gara gai gure herrialdean dauden bi museoaren izena ere emateko). Arazo horiek guztiek eta beste askok konponbidea izanez gero aurkituko diogu zentzurik teilatu eder hori egiteari, eta ez alderantziz, gure museoaren egoera eta beren inguruko kultur politika Paleolitiko garaikoa dirudien egungo egoeran, erakusgai dituzten harriak berak baino zaharragoak.

Rekalde Areto berrituan geratuko gara, bai... Eta berrogeita hamar milioiko (bi milioi libera) inbertsioaz Euskal Herriko eta kanpoko artista berriei aukera emango zaien kulturagune hau ezagutu eta gero abiatuko gara GGGra. Seguruenik ez baitugu horrelakorik topatuko Nerbioiren ertzean.

Eskerrak ez duten lortu irekiera-ekitaldirako *Guernica* Madrildik ekartzea. Egon dadila koadro horren hilotza Madrilgo hi-

lobian. Eta garai batean Euskal Herriak jasandako eraso bortitz baten ikurra izan zena, ez dezatela orain bihurtu eguneroko euskal kulturgintzaren aurkako erasoaren ikurra.

EUSKAL ANTZERKIGINTZA PROFESIONALAREN BIRMOLDAKETA

Azken urteotako bilakaera, batez ere joan den urtekoa, 1997ko jardueran gauzatu dira. Badirudi urte erabakiorrak direla hauek antzerkigintzarentzat; oso lan gutxi estreinatu badira ere (ez dira hamar izango), birmoldaketa garai hau, taldeek berek bizirauteko eragina, sekula izandako arrakasta mailarekin bat etorri da. Iruzkin honetan alde batera utziko da gero eta handiagoa den haur-antzerkiaren produkzioa.

Birmoldaketa nabarmena izan da: talde handi asko desagertu edo banatu egin dira; iraun duten askok enpresa moduan funtzionatzen dute, aktoreak kontratatuz; ia gehienek bultzatzen duten euskarazko bertsioaz gain (badira batzuk euskara hutsean egiten jarraitzen dutenak eta beste batzuek sekula ez dute euskaraz egin), erdarazkoa ere egiten dute, Estatu espainiarreko hiriburuetara inoiz baino gehiago ateraz eta arrakasta lortuz; eta abar, eta abar.

Esan bezala, prestaturiko antzezlanen errentagarritasuna ateratzen zaie, Euskal Herrian emanaldi mordoa emanez eta erdarazko bertsioarekin Estatuko hiriburuetara joz. Hau oso nabarmena izan da aurten euskal antzerkigintzaren ikurra beste inork baino gorago jarri duen Tanttaka taldearen kasuan (ezin ahaztuko dugu aurreko urteetan Ur taldeak lorturiko arrakasta). Izan ere, iaz estreinaturiko *El florido pensil* antzezlanak aurten eman ditu bere onenak, eskainiriko 300 emanaldietan: hiru hilabetetik gora Madrilen, hilabete Valentzian, hilabete Bartzelonan, denboraldiko lanik arrakastatsuena dela esan liteke. Bide beretik abiatu dira, bestalde, talde beraren *Shakespeare osoa (guxi gora-behera)*, Txaloren *Sagu-tranpa* (hau ere iaz estreinatua eta Bartzelonan hilabetez izana), Adosen *Lamiak*, Maskaradaren *Nerudaren postaria* (zineman eta literatur lan moduan arrakastatsua izana) eta Bederen 1 taldearen *Udaberriko lore guztiak*.

Aukeraturiko egileei dagokienean, taldekide batek egindako lana aukeratu izan da sarri, baina gero eta normalagoa da egile ezagunak hartzera jotzea, ikusleentzat kalitateko erreferentziak izateko (Shakespeare —oinarria bada ere—, Agatha Christie, Bernardo Atxaga...)

Nabarmena da azken urteotan gero eta gehiago eskatzen zaiela euskal taldeei Euskal Herritik kanpoko hiriburuetan eta herrietan aritzea. Beraz, ez da harritzekoa pentsatzea Estatu espainiarreko besteen pareko direla, hori dutela orain arte ukatu egin zaien *errealidadea*.

Baina taldeen funtzionamenduari eutsiz, noiz ikusi izan da gurean antzerki-talde bat, une berean bi antzezlan eskaintzen dituenik eta bietan aktore ezberdinak erabiltzen dituenik, bat bera ere taldekide ez dela? Horixe da taldeak enpresa edo produktore bihurtu izanaren adibidea. Bizirauteko, talde asko desagertu edo —zenbaitetan eszizioen ondorioz, Bederen letik Txalo, Tanttakatik Ados...— enpresa bihurtzearen artean aukeratu behar izan dute. Produktore bihurtu direnek aldatu egin dute lehengo talde-kontzeptzioa (talde finko eta itxia, egunetik egunera bizi zena): Tanttaka, Txalo, Ados, Maskarada, Bederen 1... Historiko asko desagertu direnez gero (Karraka eta Geroa adibide egokienak) eta arriskuak hartzeak hondamendia ekar dezakeenez gero, antzerki-produkzioak izugarri gutxitu dira, goian esan bezala, hamar estreinaldi ere ez baitira eman.

Eta produktore bihurtzeko prozesuak derrigortu egin ditu taldeak antzezlan arrakastatsuek aukeratzera. Horrela, arriskua txikiagotu egiten da eta ikusleen aldetik onarpen zabala lortzea bilatzen da. Jendeari erraz iristen zaion antzerkigintza egiteak ez du esan nahi, ordea, aktoreen lana erraztu denik. Baina umoretik bideratzen diren lanak hartzen dituzte eta alde batera uzten dira planteamendu sakonagoak lantzen dituztenak, pentsarazten dutenak. Ildo honetatik, iaz estreinatu eta aurtuen bere onenak eman behar zituen Hika taldeak egokituriko Bernardo Atxagaren *Henry Bengoa Inventarium* lanak, seguruena apusturik ausartena, ez ditu erabat lortu aurreikusitako ziren emaitzak; arrazoia bilatzea zaila da, baina inola ere

ez kalitate eza zuenik. Hala ere, ezin esan arriskurik gabeko arrakasta bilatzea taldeen errua denik.

Arrakastatsuak izatea ia derrigorrezkoa da antzokien zirkuituan edo sarean sartu ahal izateko. Montaje bat saretik kanpo geratzeak taldea hondamendira eraman dezake eta, beraz, arriskuak hartzea oso zaila da. Jaurlaritzaren laguntzek ere, ezin esan behar guztiak asetzen dituztenik; erakundeek ere behartu egiten dituzte taldeak antzerki-mota zehatz bat egitera.

Beraz, taldeek antzerkigintza profesionala elebidun planteatzen dute gaur egun, bizirauteko Euskal Herriko mugak gainditu beharrean daudelako. Euskara hutsean, beti ere antzerkigintza profesionalaz ari garela, bakarra egin da, Hika taldearen *Hau komeria!* antzerki-musikala.

Euskal Antzerki Nazional bat egiteaz ere lehen hitzak entzuten hasiak gara. Egungo egitura murriztu egingo luke eta antzerki nazionalaren azpian goi-mailako antzerki talde batzuk —diruz ederki hornituak— egongo lirateke eta azpian amateurak baino ez. Hala balitz, talde askok desagertu egin beharko lukete. Antza denez, oraingoz planteatu baino ez den ideia hau tentuz jorratu beharko da. Batez ere kontuan harturik oraindik ere Euskal Herrian eskaintzen den antzerkiaren % 40 kanpotik ekarri dela, nahiz eta etortzen diren konpainia gehienek ez duten bertako taldeen maila gainditzen. Adibide egokiena, uda garaiko komedia hutsalak, Madrildik aktore ezagunen baten amuarekin ekartzen direnak.

Ipar Euskal Herritik etorri zaigun berririk onena, hainbat talde amateurrek berriro ere lanari ekitea eta tradizio-teatroaren arrakasta alde batera utzirik, Antton Lukuk eta Mattin Irigoienek idatziriko antzezlanekin irabazitako antzerki-sariak, *Tu quoque fili* lanaz Donostia Hiria lehenak eta *Hautsi da kristala!* idatziz Euskaltzaindiaren Toribio Altzaga bigarrenak. Erronka ederra litzateke hemengo talde profesionalek antzerkigintza hau taularatzeko ausardia izatea.

Telebistek, batez ere ETBk, eraginik izan dute antzerkigintzan. Aktore asko orain urte batzuk oso mesfidati agertzen ziren eta ez zuten nahi izaten telebistan aritu. Gainera, telebis-

tan lan egiten zutenekin kritiko agertzen ziren. Hori ez zela aktore izatea, aktoreari ez zitzaiola merezi adina ordaintzen (Estatuko beste TVekin konparatuz) azkarregia zela erritmoa eta alde artistikoa ez zela behar bezala zaintzen eta, beraz, telebistako lana ez zela benetan aktore-lana. Orduz geroztik tele-sail ugari egin izan dira euskaraz, eta *Goenkale*ekin hasi zen aldatzen irizpide hori.

Baina aurreko dramatikoaren produkzioa indartu egin da eta, horrekin batera, hasierako kritika eta mesfidantza batzuk baretuz joan dira (nahiz eta lanaren balorazio ekonomikoa ez den ia batere aldatu, nahiz eta aktore ez direnen intrusismoa oso handia den...). Izan ere, aktoreei gutxieneko segurtasun bat ekarri die lan-mota berri honek, antzerkian ez zuten lan jarraia eta diru-kopurua duina.

Barne-produkzioako *Goenkale*k, *Jaun eta Jabe*-k eta *Benta Berri*-kederki erakutsi dute telebistako aktore izatea beste ereduko aktorea izatea dela. *Ikasi eta bota* filosofia da oinarria eta ezin eskatu zaiola interpretazio-mailan antzezlan batek duen biribiltasuna. Antzerkitik zetozenek egokitu baizik ez dute behar izan, baina antzerkia ezagutu ez eta telebistan aktore egin diren askok eskola izan duten funtzionamendu horretan erakutsi dute beren maila, antzerki-aktore zer den jakin gabe.

Antzezlanak bezalaxe, aktoreak berak ere esportagarri bihurtu dira eta Estatuko beste telebistetan jardun dute lanean, dramatikoetan.

Baina honek izan du, bestalde, eragin kaltegarririk: antzerki-produkzioa murriztu egin da eta zenbaitetan, aktoreek eta taldeek aukeratu behar izan dute telebistako lanaren —seguruagoa eta jarraiagoa— eta aktore-lanaren artean. Oso zaila izan da askotan aukeratu behar hori.

Bestalde, egoki litzateke komunikabideek oro har, eta neurri handi batean publikoa den ETBk antzerkigintzari tratamendu egoki bat —antzezlanak sarriago eta sistematikoki telebistan eskainiz— emanez, antzerki-produkzioari ere laguntzea, Euskadi Irratian udaz geroztik *Marlowe detektibea*-ren abenturei buruzko irratinobela emanez lagundu izan den bezala.